

«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1918-ci il 12 dekabr (Cümə axşamı) tarixli 63-cü nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

BAKİ, 12 KANUNİ-ƏVVƏL
[DEKABR]

Tiflis qəzetlərində şayani-əhəmiyyət [əhəmiyyətli, diqqətləyici] bir xəbər oxuduq. Gürcüstan Cümhuriyyəti Daxiliyyə Naziri Ramişvili cənabları bütün məhəlli [yerli] qəzetləri müdiriyyətə dəvət edib, təxminən böylə ifadəyi-məram etmişdirlər:

“Mən, özüm müərrir [jurnalist; yazıçı] və demokrat olduğuma görə, hüriyyəti-kəlam [söz azadlığı] tərəfdarıyam. Buna binaən [buna görə], Hökuməti nə qədər tənqid edəcəkmiş ediniz. Buna kim-sənin sözü ola bilməz. Lakin, birçə məsələ vardır. Həç bir qəzetdə məmləkətimizin istiqlaliyyətinə xilaf cümlələr və fikirlər yazıla bilməz. Çünki, burası dövlətə xəyanət add [hesab] oluna bilər. Bu şərtə tabe olmayan bir qəzetənin bizim topraqımızda yaşaması mümkün deyildir.”

Gürcüstan naziri ilə qəzetə müdirləri arasında böylə bir söhbət vəqə olmuşdur. Biz Ramişvili cənablarını hamı hüquqca, həm nəzakətca haqlı görürüz. Hüquqca, çünki, Gürcüstan öz istiqlaliyyətini elan edib, altı aydır ki, müstəqil bir dövlət kimi yaşayır və həmin haqqı gürcü millətinin alından indiyə kimi bəzi məhəffil [dairələrin] tələs və sayınə rəğməən nə zor ilə və nə də xoş ilə alan bir qüvvə mövcud olmamışdır.

Hakimiyyət və imperializm tərəfdarı olan rusların və qonşu millətlərin təhti-əsərətdə [əsərat altında] yaşamasına həris olan bəzi erməni anasirinin [ünsürlərinin] Müttəfiqlərə bağladiqları ümidlər baş tutmadı. Onlar güman edirdilər ki, ingilislər, amerikalılar, fransızlar gələr-gəlməz “vəhid Rusi-yayi-kəbir” [vəhid Böyük Rusiya] ilə “Er-mənistani-kəbir” [Böyük Ermənistan] dikəltmək fikri üçün minlərcə qurbanların qanı ilə təhti-təziyqdən [təziq altında] yeni qurtuluşu Qafqaz millətlərini zorla dübarə həmin zənciri-əsəratə giriftar edəcəklər. Xeyr, bu ümid keçmədi. Bütün tarix səhifələri hüriyyət yolunda qanlı boyanmış olan firənglər, ingilislər və amerikalılar mü-haribə əsasında vəz etdikləri “ufaq millətlərin istiqlaliyyəti üçün müharibəyə soxulduq” cümlələri bir an belə fəramus etməyərək [yad-dan çıxarmayaraq], nə Gürcüstanın, nə Azərbaycanın və nə də digər-lərinin istiqlaliyyətini və hüquqi-milliliyyə və bəşəriyyətlərini əl-lərindən almədılar. Biləks [əksinə], “sizin hər bir xahişiniz və istəyiniz Sülh Konfransına həvalə olunacaq” kimi rəsmi surətdə etdikləri vədləri ilə təziyq və hakimiyyət tərəfdarlarının deyil, bəlkə həmin hakimiyyət altından qaçan millətlərin qəlbərlərin gözəl ümidlərə doldurdular. Nəca ki görürüz, görək Azərbaycanca, görək Gürcüstanda hökumət öz yerində paydar qalmaqla belə, parlamentlər dəxi öz vəzifələrinə şüru etdilər [başladılar] və ümum millətin istəklərini, əffkar [fikirlərini] və əmalını [ərzularını] uca səslə bütün əsəmlə bildirməkdədirlər. Deməli, müəyyən və müstəqil bir dövlətin mövcudiyyətini beynəlmiləl hüquq nöqtəyi-nəzarindən isbat edici şərait [şərtlər]: hökumət, əhali və tor-paq, göz önündədir. Buna görə, həm hüquqca, həm qanuncə, həm də feilən, maddədən Gürcüstan, Azərbaycan dövlətləri müstəqil dövlət kimi tələqqi [qəbul] edilə bilər.

İştə, hangi bir ən artıq dərəcədə təhəmmül [düzümlü] və müsəmihəkar [tolerant] bir dövlət öz torpağında istiqlaliyyəti-düvaliyyəsinə və milliliyyəsinə [dövlət müstəqilliyinə və milli müstə-qilliyinə] qarşı ziddiyyət və müxalifət göstərən bir vasitəyi-nəşriyyatın [nəşriyyat orqanının] mövcudiyyətinə qarşı laqeyd qalar? Böylə bir təəssübüslüklük həç bir məmləkətdə, nə Avropada və nə Amerikada, görünməmiş bir şeydir.

Qalır yalnız, bir nəzakət qəti [inçə düşüncəli olmaq] məsələsi. Həmin məsələ də bu yerdədir: Yəni müstəqil olmuş ufaq millətlər, özləri tərəfindən kərratla [dəfələrlə] tənqid və təkfir edilən [lanətlənən] “hakimiyyət” əsasının özgələr haqqında tətbib olunma-ması üçün hər bir vasitədə bulunurlar və hətta bəzi vaxt öz milli hüquqlarından belə vaz keçirlər. Bunun içündür ki, məmləkətlərində yaşayan rus və erməni vətəndaşları demək olar ki, adi bir vətəndaş olmayıb, bəlkə “hökumət içində hökumət” təşkil edirlər. Tabii, böylə bir böyük və həç bir məmləkətdə misali görünməyən bir güzəşt və hüriyyətin, rus və erməni vətəndaşlar, qədr və qiymətini bilmə-lidirlər. Nəzakət bunu onlardan tələb edir. Öylələri vardır ki, filhaqiqə [doğrudan da] böylə rəftar və rəğbətə qədr-qiymət verirlər. Lakin öylələri dəxi vardır ki, qəlbələrindəki “hakim millət” zəhərini qopara bilməyib, yənə də imperializm və başqa millətləri təhtiasəratə [əsərat altında] almaq fikrindən daşınmayırlar. Bu volda o qədər təhəmmüslüslüklük [düzümsüzlüklük] bürüzə verirlər ki, hətta öz vəziyyət-lərini belə düşünməksizin “gəmidə oturub gəmiçi ilə dava edirlər”. Bir məmləkətin çərayını əsudəcə yəyə-yəyə onu, “bəyənəmyirlər”. Bir məmləkətdə əsəyişt-tam içində güzəran keçirməklə belə, onun zid-dinə gedirlər. Bir millətin hüsnərgəbtinə rəğməən, onun düşməni olurlar. Tabii ki, böylə ünsürlərin təziyqat və dəsasinə [hiyləgərlik-lərinə] məhəl vermək [yer vermək, imkan vermək], oturuğün budəğı dibdən kəsmək deməkdir. Bunu qonşu gürcü qardaşlarımız eyicə anlayıb, əksəriyyəti sosialistlərdən ibarət olan hökumət ricali [adəmləri] böylə təhlükənin önünü almaq istədilər.

Fövqdə [yuxarıda] zikr etdiyimiz mülahizət [mülahizələr] bizim Azərbaycan üçün də tətbib oluna bilər. Eyni halat bizim üçün dəxi mövcuddur. Vəzifəyi-müqəddəsələri bilmarra [təməmlə] unutmuş olan, istiqlaliyyəti-milliliyyəmə və düvaliyyəmə [milli istiqlaliyyə-timəzə və dövlət müstəqilliyimizə] zidd gedən qeyri-müslim [müsəl-mən olmayan] vətəndaşlarımızla mövcud olan ülfətimizə xələf qatan, əsəyişt-əmmi [ümumi əsəyişt] pozan və səhifələrini hərzəvü hədayən ilə dölduran vərəqəparələri [vərəqə parçalarını] xürucuna [üzə çı-xmasına] hökumətimiz tərəfindən bir diqqət yetiriləcəkmə, aya [görsənə]?

Bizcə, burası həlli tez bir zamanda mövcib [vacib] olan bir məsələdir ki, buna görə Hökumətimizin və görək Parlamentimizin nəzarətlərini cəlb edərək.

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

Türk Ədəmi-mərkəziyyət
“Müsavat” firqəsi

Məclisi-Məbusan şöbəsinin bəyannaməsi

Möhtərəm məbuslar! Türk Ədəmi-mərkəziyyət “Müsavat” firqəsinin Məclisi-Məbusan şöbəsi tərəfindən hüzurunuza ərz etməliyəm ki: “Müsavat” firqəsi bu vaxta qədər görək Rusiya Məclisi-Müəssisən seçkilərində, görək Zaqafqaziya Seymində bitərəf adı ilə maruf olan [tanınan] müstəqillər-əffkar [fəkil] kimi camaat xadimləri ilə bir fraksiyon təşkil edərək onlarla birlikdə hərəkət etmişdir. Bu gün isə firqa müstəqil bir fraksiyon şəklində hüzurunuza çıxaraq məruzət-də bulunur.

Möhtərəm məbuslar! Yəqin ki, siz “Müsavat” firqəsinin bu hərəkətində bir tərizhərəkət dəyişikliyi görürsünüz. Həqqə ki [haqiqətdən də], öylədir. Əcəba, bu böyük Məclisi quran müxtəlif firqələrdə proqram dəyişikliyi görməyirmisiniz?

Biz yaxın məqsədlərimizdən biri olan Azərbaycan muxtariyyətini tələb edərkən, həm sağdan, həm də soldan hücumlara düşər olur-duq. Sağdakılar bir nöqtədən, soldakılar da başqa bir nöqtədən Azərbaycan muxtariyyətini inkar edirdilər. Sağdan deyirdilər ki, “Azərbaycan, Azərbaycan” deyə-deyə müsəlmanları parçalayır, türk-lük bayrağı qalxızarkən, nəuzübillah, islama rəxnə [zərar] vurursunuz. Soldan dəxi iddia edirlər ki, Azərbaycan davası bizi inqilabçı və hür-riyyətpərvər Rusiya demokratiyasından [xalqından] ayırır, xan və bəy hökuməti düzəltməyə səbəb olur.

Fəqət, bu gün nə görürsünüz? Onlar da, bunlar da azərbaycançı. Azərbaycan istiqlalını bizim bu dünkü [dünənki] münaqəddirlərimiz [tənqidçilərimiz] bu gün olanca qüvvətləri ilə, bir baxışda hətta bittədən ziyadə bir şiddətlə müdafiə edirlər. Biz bununla əlbəttə ki, izfər edəriz.

Azərbaycan muxtariyyəti şüarını ilk dəfə ortaya atan Türk Ədəmi-mərkə-ziyyət “Müsavat” firqəsi bu gün beş ilə yaxın ələmşümul [bütün dünyanı əhatə edən] bir döyüşdən sonra qalib və məğlub bütün zəhinlərdə yerləşmiş “Cəmiyyəti-Əqvam” [Millətlər Cəmiyyə-ti] fikrinə inanmışdı. “Müsavat” firqəsinə bu cəmiyyət milli dövlətlərin ittifaqından ibarət olmalı, bu dövlətlər də ədəmi-mərkəziyyət [desentralizasiya] və muxtariyyət əsasları üstündə qurulmalı idi.

Bu idrakına ürayı ilə inanan firqəmiz Rusiya inqilabının ballı aylarında Petroqrada mərkəziyyətinə şiddətlə arzuqəş olan socialist çərayınlarına umyadığı kimi, əksər zəhinləri tutan və bir növ ruh xəstəliyi kimi şiddətli surətdə sirayət edən [yoluxan, yayılan] “ilhaqçılıq” mərzinə də məbtəla olmadı. Öz-özünə sadıq qalaraq həmişə ədəmi-mərkəziyyətçi qaldı. Əvvəla ədəmi-mərkəziyyət, sonra muxtariyyət, daha sonra cərayanə tab’ən [tabe olaraq] istiqlaliyyət tərəfdarı, daima Azərbaycan məfkurasının müdafiəyi [müdafiəsi] olan firqəmiz üçün bu gün o böyük məqsəd həsil olmuşdur. Çünki, artıq nə sağlar, nə sollar Azərbaycanı inkar deyil, var qənaətləri ilə isbat edirlər. Çünki, artıq Azərbaycan fikri üzərində müsəlman firqələri arasında itxilafı-nəzar [fikir ayrılığı] yoxdur. Çünki, artıq camaatımızın zəhində Azərbaycan istiqlalının fikri yer tutmuş, yerləşmişdir. Çünki, ücrəngli o müəzzəz [əziz] bayraq, artıq siyasətdən həpimizə bir-ləşdirmişdir.

Əvvəlcə, firqa, Azərbaycan fikrini yalnız xaricdə deyil, daxildə də isbat etmək məcburiyyətində idi. Bu gün isə firqəmiz daxilən isbat olunmuş müstəqil bir Azərbaycanın Məclisi-Məbusanında bulunur. Şimdi firqa feilən mövcud olan Azərbaycan istiqlalının hüquqca möhkəmlənməsi, xaricdə müdafiəsi, daxildə də təşkil üçün çalış-malıdır. Əgər bu vaxta qədər “Müsavat” başlıca məqsədi olan Azərbaycan fikrinə məddi bir vüqəd qazandırmaq niyyəti ilə sabit bir mərkəz vüqəd gətirmək üçün bu məsələdə kəndisi ilə müttəfiq bulunan bitərəflərlə bir qəlibdə bulunurdusa, şimdi artıq buna ehtiy-ac yoxdur. Azərbaycan hər kəs üçün müdafiə olunar qüdsi [müqəddəs] və müştərkək bir sitareyiümid [ümid ulduzu] halinə gəlmişdən sonra təbii ki, Mərkəzi-Məbusan təbəddü [dəyişilimi], proqram-lar da təbəllür etməlidir [müəyyənəşməli, dəqiqləşməlidir].

Firqa proqramımızla tanış olanlar bilirlər ki, biz federalist türkcü və demokratıq. Məsəliyimiz milli-demokrat məsləkdir. Demokratiğimiz radikalizim dərəcəsinə qədər varır.

Millətin qüvvətli bir cəhəti-cəməsinə [birlişdiyi] ünsürünü [yalnız dində öylə, xalqın “dili dilimdən, dili dinimdən” deyə kəndinə məxsus sağlām hədsiz [şüurla] dərk eylədiyi düsturdə görürüz. Bu mülahizə ilə biz məfkurəmizdə böyük türk millətinə bir gün qəlib də bir türk federasyonu qurmaqla bütün görmək istəriz. Bu ittihadın [birliyin] mədəniyyəti-bəşəriyyəti sərgisinə qiymətdər bir hərs [kultur] bəxs edəcəyinə əminiz. İştə, məqsədi-əqsəmizin [uzaq məqsədimizin] digər dərəcəsi. Fəqət, bu məqsədlərin fəvqində ülvi bir məqsədimiz dəxi vardır ki, o da bütün cahan federasyonu və cəmiyyəti-əqvamdan ibarətdir.

Bunun bir müqəddəməsi olmuş üzrə, Rusiya inqilabı zamanında yazılan firqa proqramımız, Rusiyada milli və məhəlli [yerli] muxtariyyətlər əsası üzərinə qurulu “qoşma [federativ] xalq cümhuriyyəti” üzərində israr edirdi. Müsəid bir zamanda, matlub [ərzü edilən] şərtlər altında təkrar böylə bir ittifaq əqd eyləmək [bağlamaq] bizcə yabançı bir fikir deyildir. Bilkəssə [xüsusən] ki, proqramımız vəchilə [proqramımıza uyğun olaraq] muxtariyyətlərini tələb etdiyimiz Türküstan, Qırğızistan, Başqırdistan, Volqaboyu və Krim türkləri ilə biz bu surətlə təkrar əlaqə və irtibat peyda edə bilər. Müstəqil Azərbaycan, digər müstəqil Rusiya millətləri ilə əzadənə bir surətdə bağlaşıqarə, qoşma bir hökumət vüqədə gitirə bilər. Yalnız bu qədər var ki, bu ittifaqı azərbaycanlılar deyil, Azərbay-canı yapa bilər. Vəziyyəti-beynəlmilliyəmə [beynəlmiləl vəziyyə-timiz] aydınlaşmayınca, kəndi haqqımızı kəndimiz təyinə səlahiyyət-dər olduğumuzu Rusiya ilə bərabər bütün cəhani-mədəniyyət [mədəni dünya] qəbul etməyincə, toplanacaq Sülh Konfransında diyalizmiq istisqal təsdiq olmayınca, və bir kəlimə – hüriyyətimiz beynəlmiləl bir təminatə alınmayınca, bittəb, həç bir ilhaqdan, həç bir federasyondan bəhs olunammaz.

Azərbaycan məsələsi, kim nə dərəcə desin, artıq beynəlmiləl bir məsələdir. Müstəqil Azərbaycanın xaricə müdafiəsi, hüquqən təsdiq etdirilməsi, yenidən düzələcək hökumət məramnaməsinin baş sətri-ni təşkil eyləməlidir. Məclisimiz açıldığı gündə söylənmiş “Bir dəfə xülsədən bayraq endirilməz” sözü dildə deyil, işdə də görülməlidir. Bu yüksəldə ciddi çalışmaq əzmində bulunan Hökumət, vəziyyətə hakim bulunan Müttəfiq dövlətlərin haqqımızda göstərdikləri dostanə təvəccöhdən [diqqətdən] son dərəcədə istifadə edə bilər.

Amerika raisicümhurı Vilson əsasları, Azərbaycan kimi kiçik məmləkətlərin də böyük məmləkətlər dərəcəsinə haqq və ictimayə malik olaqlarını elan etmişdirlər. Amerika raisi-cümhurunun elan etdiyi əsaslara iştirak edən ingiltərə ilə Fransa düvalimüəzzəmələri [böyük dövlətlər] dəxi, qurulacaq Sülh Konfransında millətlərin kəndi müqəddəratlarını həl etmək ictimayinə olduqları düsturunun hakim olaqlığını elan etmişdirlər. Buna əlavə olaraq, paytaxtımız isbat əmniyyət və əsəyişt təmini üçün müəssif olaraq gələn Müttəfiq ordusu komandanı general Tomson, Qafqaziya məsləhlərinin sülh məclisində hall olacağına rəsmən bəyan etmişlərdir. Böylə müsaid-kar [qəverişli] bir əsəri-təvəccöhdü [dəqqat nişanəsini] istifadə etmək və hər bir vəsilə [vasitə] ilə bütün cəhani-mədəniyyət hüzurunda, bilkəssə Düvali-Müttəfiqə [Müttəfiq dövlətlər] məhəfilində [dairələrində] müstəhəq-istisqal [istisqalə layiq] olduğumuzu isbat eyləmək, Azərbaycan Hökumətinin “bəsməleyi”-siyasətini [siyasə-tinin əsasını] təşkil eyləməlidir. Bu məsələdə qəvi [qüvvətli] bir əzm və sərsiləmə bir səbatla hərəkət edəcəkdir Hökumət, hər hangi firqəyə mənsub olursa olsun, hər növ müəvənət [yardım] və müza-hirətimizə [dəstəyimizə] əmin olsun.

Müstəqil bir cüzünü [hissəsini] təşkil eylədiyimiz Qafqaziya öylə siyasi bir vəziyyət qarşısındadır ki, buradakı cavan cümhuriyyətlər,

Azərbaycan da daxil olduğu halda, yalnız ittifaq və yalnız dostluqla rəftar edə bilər və böylə rəftar edə bildikləri gündən etibarən xilas olarlar. Buna görə də xarici siyasətimizin “əlhəmd”ini [başlanğıcını, bir nömrəli maddəsini] Qafqaziya ittifaqı təşkil etməlidir. Siyasət və iqtisadca su ilə havaya olduğu kimi möhtac olduğumuz ittifaq xatirinə aramızdakı bütün itxilafli məsələləri sülh, müsəlimat [əmin-amanlıq], mülayimət və qarşılıqlı güzəşt və ən sonu həkəm [arbitr, münisfi] vasitəsi ilə həl etmək tərəfdarıyız. Hər halda haqiqi və həyatı **mənfəətlərimizi fəda etməmək şərti ilə bu kimi məsələləri qənsiz həll edən hökumət, ən ziyadə himayə edəcəyimiz hökumətdir.**

Bizimlə həmdard olan Gürcüstan, Ermənistan dövlətləri ilə hüsn-i münasibətimizin [yaxşı münasibətlərimizin] könül arzu eylədiyi dərəcədə səmimişdirilməsini şiddətlə arzu edəriz. Fəqət, bununla bərabər, istərdik ki, Qafqaziya millətlərinin hüriyyət və istiqlalına gələcək zərbəyə hər kəsdən ziyadə və həpimizdən əvvəl məruz qala-caq Şimali qafqaziyalı qardaşlarımızın müqəddəratı hər zaman nəzəri-mizdən uzaq qalmasın. Biləlim ki, orada “qəlyanaltı” edəcəkdir “bölşevik” burada “nahar” yeyəcəkdir. Bunu qətiyyəən unutmamalı, ona görə də tədərük görməlidir.

Digər dövlətlərdə dəxi münasibətə girişmək, bilkəssə yeni vüqədə gələn dövlətlər nəzdinə nümayəndələr göndərüb də onları nümayəndələrinin nəzdimizə cəlb etmək, Xariciyyə Nəzarətimizin ilk dərəcədə görülcək işlərindən olmalıdır.

Xaricən böylə sülh və müsəlimatla [əsasılı] hərəkət edəcəkdir hökumət, daxildə hüriyyət, müsavat, ədalət və əmniyyət təsisinə cəhd etməlidir. Haqqımız isbat etmək, istehqaqımız [nəyə haqqımız çatdıgını] göstərmək nöqtəyi-nəzarindən dəxi daxil işlərimizi yoluna qoymaq, bütün idarələrimizi tənzim etmək məcburiyyətindəyız.

Böyük Rusiya inqilabından qazanılan söz, vəsi, vıdan, ictimə [toplaşmaq], ittifaq [təşkilatlanmaq] kimi əhliyətin hüriyyətləri [vətəndaş azadlıqları] tamamilə təhti-təminə [təminat altına] alın-malı, Azərbaycan müsəlihəkar [sülhpərvər], hüriyyətpərvər bir hökumət olmalıdır. Əgər, bu günə qədər hər bə inqilab əhvali-fəvqəladəsindən nəşi [irəli gələn] bu kimi məqsədlər könüli dilədiyi kimi həsil olmamışsa, bunun bir ən əvvəl qövldən feilə gətirilməsinə çalışmalıdır. Eyni səbəblə, bu vaxta qədər yalnız müsəlmanlardan təşəkkül edən Heyəti-Vüqəla [Nazirlər Kabineti] dəxi ədalət üzərinə müstəndil [istinad edən] müştərkək bir hökumət şəklində olmalıdır. **Milləti-məhkumluq acısını dənmiş olan Azərbaycan türkü məhkum millət yarartmaz.** Azərbaycan Cümhuriyyəti, övladını ögəy-döğməyə ayırmaz: erməni, rus, yəhudi, gürcü, nemiş, polyak və sair əzliqda olan millətlər Azərbaycan vətəndaşı qalmaqla bərabər, milli-mədəni muxtariyyətə malik olub, kəndi ümmüri-mazəhəbiyyə, milliliyyə və mədəniyyətlərini [dini, milli və mədəni işlərini] kəndiləri idarə etməli-dirlər.

Keçmişin məşum tərəkəsi [mirası] olan erməni-müsəlman hədisəti-əlməsinə [kədərli hədisələrinə] bir daha meydan verilməmək üçün Hökumət hər növ fədakarlığa təhəmmül etməli, bu yurd dəğıdici ədəvətin izləsinə [aradan qaldırılmasına] səy etməlidir. Bu xüsusda qəti və bitərəfən qərar və tədbirlərlə Hökumət, mart və sentyabr hədisələri kimi nəngin [utanılası, rəvsayçı] faciələrin bir daha təkrar edilməyəcəyi haqqında haqiqi təminat verməlidir. Bütün əhəmi istilə edən demokrasi çərayınının yol alıb getdiyi böylə bir zamanda Rusiya inqilabı-kəbiri [Böyük Rusiya inqilabı] kimi müdhış bir itxial məşimasindən [bətnindən] doğmuş bir cümhuriyyəti təsis və idarə edəcəkdir hökumət, daxilə siyasətində hər şeydən ziyadə demokrasi sinfinə, köylülərlə əməllərə [fəhlələrə] isti-nad etməlidir. Fəvqəladə bir surətdə bəhələsən məişətin ən ağır yükü, millətin əksəriyyəti-əzimasını [böyük əksəriyyətin] təşkil edən bu iki sinfin omuzundadır [çiyənlərindədir]. Binaileyh [ona görə], əkinçiyə yer, əmələyə iş verməlidir. Yeri bir necə verir, iş üçün nə düşürsünüz deyə vəqə olan suala firqa proqramımız nəql edirik:

Torpaq məsələsi

32) Xəzinəyə, səbiq padşahə və padşah nəslinə mənsub xanə-dana, öylə də mülkədarlarla xüsusi maliklərə məxsus olan bütün tor-paqlar pulsuz və əvəzsiz olaraq zəhmətkeş və rəncbər xalqa ver-iləcəkdir.

33) Bu surətlə zəhmətkeş və rəncbərlərə veriləcək torpaqlar onların kəndi mülikiyyətlərinə verilib, həmin yer üzərində bütün hüquqa malik olaqlardır.

34) Hər bir əldə qalacaq və ya bulunacaq torpağın ən çox miqdarı qanunən təyin olunub, ondan artıq kimsəyə torpaq sahibi olmaq haqqı verilməyəcəkdir.

35) Torpağın pulsuz və əvəzsiz surətdə rəncbərlərə verilməsi üzündən xəsarətdidə olan [ziyan çəkən] xüsusi maliklərə, gördükləri ziyan müqabilində xəzinə tərəfindən mütlərəqqi gəlir vergisi əsası ilə varlı siniflərdən alınan vergi yolu ilə həsil olmuş xüsusi bir məbləğ [fond] hesabına olaraq müəfəf verilləcəkdir.

36) Məlikiyyət torpağı üzərinə olub, altındakı mədəniyyət isə beytülməla [muxtariyyət xəzinəsinə] məxsusdur ki, nə surətlə istifadə olunması dövlət tərəfindən qoyulacaq xüsusi nizam və qanuna bağlίδır.

37) Məsələr, cəngəllər, göllər və duzlaqlar və axar sulı ümmidir. Onları idarəsi məhəlli idarələrin əlində olub, xüsusi adamların on-lardan faydalanmasının tərtibi [nizamlanması] dəxi məzkur [adı çəkilən] idarələrə bağlίδır.

İşçi məsələsi

İşçiləri zəhmətin ağır məşəqqətindən binnisbə [nisbətən] rahat etmək üçün firqa əşğıdakı maddələri tələb edir:

38) Hər bir muzzdur, qulluqçu, əmələ və fəhlə üçün iş günü 8 saat-dan artıq olmamalıdır.

39) Hər bir muzzdur, qulluqçu, əmələ və fəhlə üçün erkək, qadın, fəsiləsiz olaraq həftədə 24 saatlıq istirahət müddəti qanunən müqə-rər olmalıdır [qərarlaşdırılmalıdır].

40) Qanunən müəyyən olan iş günündən artıq işləmək qaydası tamamilə mən [qadağan] edilməlidir.

41) Gecə qulluğu [axşam saat 9-dan, saat 6-ya qədər] yasaqdır. Fəqət, işin texnikası tələb eylədiyi təqdirdə və əmələ təşkilatı tərəfindən cəiz görüldüyü halda, gecə xidməti görüla bilər.

42) 16 yaşına qədər məktəb sinfində [yaşında] olan balaların çalışdırılması məmnudur [qadağandır]. 16 yaşından 18 yaşına qədər olan cavanların iş günü isə 6 saatdan artıq olmamaz.

43) Qadınları səhət və vücdularına zərərli olan işlərdə çalışdır-maq məmnudur. Həmilə olan qadın xidmətkarlar doğduqlarından 4 həftə əvvəl və 6 həftə də sonra xidmətdən azad edilib və bu əzliqləri müddətində dəxi muzz və məvaciblərini tamamilə ala-çaqlardır.

44) Qadın əmələ və fəhləsi olan hər bir fabrixa, zavod və ya sair kəsbəxanalar [iş yerləri] yanında südəmər uşaqlara məxsus təbiiyə-xanalar yapılaçaq, uşaq əmizdirlər ənə qulluqlar hər üç saat ərasın-da yarım saatdan az olmamaq şərti ilə xidmətdən azad ediləcəkləridir. 45) Tamamilə və ya qismən işləmək qabiliyyətini itirmiş olan əmələlər, dövlət tərəfindən xüsusi bir fond [sərməyə] hesabına siğor-

ta olunacaqlardır. Bu fond dəxi sərməyədarlardan alınan xüsusi vergi hasilatından əmələ gələcəkdir.

46) Muzz və məvacib müqabilində nəğd əvəzinə cins vermək qaydası tamamilə mən [yasaq] ediləcək, muzz və ya məvacib həftədə bir dəfə, iş müddəti əsasında verilləcəkdir.

47) Cərimə, xarabə olan və ya bəyənilməyən mətənin mayasını qaytarmaq və sairə kimi hər növ ittifaq [hədisə] və sənəblərdən olsa da, fəhlələrin haqq və hesabından pul çıxmaq qaydası kökündən mən edilməlidir.

48) Hər növ əməlatxanə, kəsbəxanə, fabrixa, zavod və sairəyə kifayət edəcək qədər fabrixa müfəttişləri [inspektorlar] təyin edilməlidir. Dövlətə məxsus olan sənəətxanalar [sənaye müəs-sisələri], xədəmə [xidmətçi] və qulluqçusu olan kəsbəxanalar dəxi bu müfəttişlərin nəzarətinə təbedirlər. Bu cümlədən olaraq ev qul-luqçuları ilə nökarlar dəxi fabrixa müfəttişliyinə təbedirlər. Qadınların çalışdığı yerləə qadın müfəttişləri təyin olunmalıdır. Fabrixa, zavod və zəhmətin müdafiəsinə məxsus nəşr olunan qanun-ların kamilən yerinə yetirilməsinə baxmaq üçün əməllər tərəfindən seçilmiş vəkillər dəxi iştirak etməlidirlər. Bu vəkillərə dövlət tərəfind-ən məaş verilləcəkdir. Əməllər tərəfindən seçilən bu vəkillər, əmələyə verilən materiallara, onların yaramazlığı[n]ə [brakovka] və ələləlüm [ümumiyyətlə] işin nəticəsinə nəzarət etməlidirlər.

49) Sahibkarlar tərəfindən əməllərə məxsus olaraq verilən evlər ilə mənzillərin səhəttə müvafiq olub olmamasına, məzkur [deyilən] otaqların daxilə səliqə və tərtibatına və onların kirayə ver-ilmək şəraitinə baxmaq və həmçinin iş sahiblərinin, əməllərin ev işlərinə müdaxilə etmələrinə meydan verməmək üçün bu mənzillər, məhəlli idarələr tərəfindən təftiş olunub, nəzarət altına alınmalı, bu nəzarətdə əməllərin vəkilləri də iştirak etməlidirlər.

50) Hər bir kərgah [iş yer], fabrixa və əməlatxanada müntəzəm surətdə iş sahiblərinin nüfuzundan azadə səhiyyə nəzarətləri təsis olunmalıdır. İş sahiblərinin hesabına olaraq əməllərə müftə dər-mən verilməli və əzarlıdıqları müddətcə məvacibləri dəxi özlərinə yetişməlidir.

51) Səy və zəhmət qanununı sindiran iş sahibləri, cinayət qanunu mövcibinə [əsasında] məsuliyyətə alınmıdırlar.

52) Hər bir kərgah və kəsbəxanada yarısı iş sahiblərdən, yarısı da əməllərdən ibarət xüsusi mühakimə heyətləri təşkil olunmalıdır.

53) Yerli və xaricdən gələn əmələ və işçilərə qulluq tapmaq üçün kontorları [məsəi birjası] təsis etmək işi məhəlli idarələrə həvalə olunmalı, bu kontorlarda əmələ təşkilatı tərəfindən seçilmiş vəkillər dəxi iştirak etməlidirlər.

Millətin özəyini təşkil edən xalq, bəxımsızlıq üzündən müsiri [yoluxucu] xəstəliklərə tutularaq minlərlə qırılır. Təbii ki, tədəbiri-səhiyyə [səhiyyə tədbirləri] indikindən daha ziyadə bir ciddiyyətə əxiz olunmalıdır [ələ alınmalıdır].

İaşə [ərzaq] məsələsinin islahı bu xüsusda ən təsirli bir çarə ola bilər, fəqət, bunun üçün də yolların tərtib və əmniyyəti, başqa mil-lətlərlə ticarət mübadiləsinin təşkil [əsaslandırılması] və əmniyyəti ələmdir.

Maarif daha ziyadə yapılmalı və daha ziyadə milliləşməlidir. Köylər məktəb şöbələri ilə, şəhərlər də dərülmuəlliminlərə [pədaqoji məktəblərlə] dölmalıdır.

Dövlət müəssisələri ilə təhriəti-rəsmiyyətin [rəsmi yazış-maların] mümkün olduqca milliləşməsinə cəhd etməlidir.

Əlbəttə, unutmayınız ki, hökumət eyləmək bir tərəfdən xalqın etimadını qazanmaqla olursa, digər tərəfdən dəxi cəbri qüvvəyə [məcburedici gücə] istinad etməklə olur. Bunun üçün də əsgəri təşk-ilatə son dərəcədə əhəmiyyət verməlidir. Dövlətin xaricə müda-fisi, daxilən də müsəliməti [salamətliğı] bunu iqtizə edir [lazımlı hala gətirir]. Xidməti-əsgəriyyə bütün xalq təbəqələrinə müsəvi [bərabər] surətdə təhmil olunmalıdır [yükənlənməlidir].

Dövlət büdcəsinin ağırlığı onsuz da ağır bir həyat keçirən xalqın üzərinə deyil, daha ağgün və daha zəngin siniflərə təhmil olun-malıdır.

Yeni qurulacaq hökumətdən daxilən və xaricən bu proqram dax-ilində fəali

«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1918-ci il 12 dekabr (Cümə axşamı) tarixli 63-cü nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transferasiyası

Parlamana bildirmanızı rica ediriz. Kütübü-müqəddasda [müqəddas kitablarda] denilir ki: “İmanınız dəracəsində saadət verilir.” “İncil-i şəriif”in [şərəfətli “İncil”in] bu sözləri həyatımızda haqlıq olaraq meydana çıxdı. Biz Azərbaycanın var olacağına qəvi imanla inanırdıq. Var oldu da. Binaileyh [ona görə], qoy hürryyətin məhkumiyyəyə qələbə çıxdığı bu əziz gün, azərbaycanlılar qəlbində parlaq istiqbala iman nuru daha parlaq bir surətdə ləmalansın [şöhlənsin]. Amin!

Lankaran cəmiyyət müvakkili Teymur bəy Bayramalibəyov, “Müsavət” firqəsinin Lankaran şöbəsi sədri Yusif bəy Bayramalibəyov, Astarə icra komitəsi sədri Məşhadi Xəlil Rzaev, “Hümmət” fəhlə firqəsi rəisi Ağə Məhəmmədov, “Hümmət” katibləri Ağə Axundov və İbrahim bəy Bayramalibəyov, “Müsavət” katibi Hacıə Məhəmmədov, Lankaran Bələdiyyə rəisi Daşdəmirov.

Lankaran

BAYRAQ

Yüksəl, ey rayət-i-ülvi, yüksəl!
Ən uca zirvədə seyr et, parla!
Bu qədr çəkdiyin aləmə bədal
Əski tarixini bir xatırla!
Yaşla! Ey şanlı füzuzan bayraq,
Doğdu sayəndə bu gün bir ölkə.
Məvi, al, səbz zişalar saçaraq
Hər zaman üstümüzə sal kölgə!
Səcdə et, ey günəş, azadə dəniz!
Əyilin, ey başı almaz dağlar!
Əyilin, səcdə edin siz həpini!
Dərələr, çaylar, əkinlər, bağlar.
Ucalır göylərədək bayraqımız,
Olub azadə gözəl torpağımız.
Bütün övladına rəhmət saçacaq
Yüksəl! Ey rayət-i-ülvi, yüksəl!
Yüksəl! Ey qayeyiümmidüaməl!
Yaşa minlərcə, mübarək bayraq!

Əli Yusif

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ
(Royter acentəliyindən)

* Berlin əhvalı aşkar deyildir. İki siyasi cərəyan vardır. Birinci cərəyan “Spartak” dastasinin hökuməti əlinə almağa çalışması, digəri isə sosialistlərin ifrat sosialistlər aleyhinə hərəkətləridir. Libknex tla isə “Spartak” dəstəsi tərəfindən Berlində vücuda gətirilmiş hökumət təbəddülatı [dəyişikliyi] baş tutmamışdır. Pulemyot və bombalarla müsəlləh olan [silahlanan] Libknex əsgərləri bir çox ölü və yaralı tələfatından sonra qəçmişlərdir. Hökumət əsgərlərinin tələfatı azdır.

* 20 min alman aeroplanı təslim edilməkdədir.

* Rəisi-cumhur Vilson, cümə günü Brestdə və şənbə günü Parisdə olacaqdır. Elan edilmişdir ki, sülh şəraitini müzakirə etməkdə olan Müttəfiqlər Konfransı kanuni-əvvəlin [dekabrın] 16-da Parisdə Xariciyyə Nazaratində iclasa başlayacaqdır. Bu iclaslar kanunisaninin [yanvarın] 15-ində qurtarıqdən sonra, alman nümayəndələri ilə müzakirət [danışıqlar] başlanacaqdır. Sülh əqdnaməsi [səzişi] nisan (aprel) ayının axırlarında qəti surətdə imza ediləcəkdir.

* Koblənsdə bolşevizm hərəkatı qüvvə kəsb etdiyindən, yolda olan Amerika qoşunları oraya getmişlərdir.

* Almaniya kronprinsi (valiəhdi) Mierniqəmdə bir müsahibəsində bəyan etmişdir ki, heç bir şeydən əl çəkməmiş və heç bir sənəd imza etməmişdir. Fəqət, Almaniya Hökuməti cümhuriyyət təsis etməyi təhti-qarara almışsa, məalməmnuniyyə [mamuniyyətə] Almaniyyə adı bir vətəndaş kimi qayıtmağa hazırdır. Valiəhd Vilsona heyrat edir və ümidvar olur ki, Almaniya haqqında ədalətli bir sülh əqdına [imzalanmasına] kömək edəcəkdir. 70 milyonluq bir millətin təhqir edilməsi onun qəlbində ancaq intiqam hissi oyada bilər. Böylə bir millət məhv edilməz.

* İngiltərədən xəbər verirlər ki, ingilis qoşunları Reyn çayına yetmişlərdir.

* Kanuni-əvvəlin 2-də Yekaterinoslavdən xəbər verirlər ki, burjuaziya qəzetələri Müttəfiqlərin müavinətini [kəməyini] tələb edirlər. Çünki, Ukraynaya başqa yerdən müavinət almazsa, az bir zamanda Ukrayna bolşeviklər əlinə keçəcəkdir.

* Şura Hökuməti xəbər verir ki, cahən imperialistlərinin mütəhədid [birləşmiş] qüvvələrinin Rusiyaya soxulması, Şura Hökumətini təhədid etməkdədir. Ümmurusiya Mərkəzi İcra Komitəsi məmləkəti müdafiə etmək üçün fəhlə, kəndli, səldət və matros qüvvələrinin bira on qat artırılmasını lazım görür. Ümmurusiya Mərkəzi İcra Komitəsinin fərmanı ilə Şura Hökuməti, hərbi düşərgə elan edilmişdir.

* Baş komandan general Kellerin arkanı-hərbindən [qəragahından] rəsmi surətdə xəbər verirlər ki, getmanın əmrinə görə həbsxanadan azad edilən Petlyura, Avstriya əsgərlərinin bəzi hissələrini Qaliçiyədə cəxirdəkdə, hökumət aleyhinə Ukraynada üsyan qaldırmışdır. Bu qəsdlə Petlyura, Belı Tserkov və Berdiçev şəhərlərini işğal edib, bolşevik ruhunda olan dəstələrlə barəbar Fastov və Kiyev şəhərlərinə hərəkat etməkdədir. Yolda Könüllü ordu zabıt dəstəsi onun qarşısına çıxıb müharibədən sonra Petlyuranın hərəkatı dayandırılmışdır. Bir para alman əsgəri dəstələrindən onun dəstəsinə yapışmaları xəbəri əsilisizdir. Baş komandan ərkani-hərbi, general Krasnov və Denikin ərkanları ilə əlaqədədir. Alman əsgərlər Ukraynanın əsasıy və qanununu mühafizə ilə öz vəzifələrini ifa etməkdədirlər. Polkovnik Bolboçan, [ikinci Zaporoz] Ukrayna ələyi Xarkov şəhərindən geçdikdə korpus komandanı ilə ali hökumət məmurlarını həbs etmişdir. Şəyiata görə məzkur [adı çəkilən] ələy, Xarkov quberniyasını cümhuriyyət elan etmişdir.

* Daxili Ukrayna cəbhəsindən xəbər verirlər ki, Petlyuranın Kiyev üzərinə hücum etməsi dayandırılmışdır. Odessada sakitlikdir. Varnadən Yeni Zeland əsgəri firqəsi [diviziyası] və Bosfordan Müttəfiq dövlət gəmilərinin varid olacağı [gələcəyi] gözlanır. Xerson quberniyasında heç bir çıxış yox olmamışdır. Jitomirdə sakitlikdir. Poltava quberniyasında alman əsgərləri böyük bir quldur dəstəsini parəkəndə etmişdir. Dəstə başçılar güllələnmişlər.

* “Tayms” qəzetəsinin xüsusi müxbiri Amsterdamedən xəbər verir ki, Berlində padşahlıq bərpa edilməsi və kayzerin iş başına keçirilməsi suiniyyət kəşf olunmuşdur. Bu suiniyyətin təşkilatçıları Makenzen ilə general fon Boyn və fon Arminidirlər. Onlar dəstələrində də düstürülməllər [təlimatlar] vermişlər. Bu düstürülməllər üzərinə Vilhelm nəfina [xeyrinə] olaraq təşviqat icra edilməli imiş. Təşviqatçılara Krupp və fon Bolen kimi alman sarvatdarları böyük paralar buraxmışlardır. Makenzen Hindenburg da bu işə cəlb etmək istəmiş, lakin Hindenburg bu işdən imtina edib tərxisiasəgar qurtarıqdən sonra istefaya çıxacağını bildirmişdir.

QƏZETƏLƏRDƏN

General Tomsonun Andranikə teleqrafı

“Y. R.” qəzetəsi yazır ki, general Tomson Andranikə bir teleqraf göndərib qan tökməkləyi tezliklə dayandırmağı tələb etmişdir. Teleqrafta deyilir ki, Andranik təcavüzətdən əl çəkmədiyi təqdirdə şəxsən cavabdeh olacaqdır.

Biçəraxovun dəstəsi

“Y. R.” qəzetəsi yazır ki, aldığımız mövsuq [etibarlı] məlumata görə, Biçəraxovun partizan dəstəsi ingilis komandanlığının təklifinə görə tərxis edilir.

Qroznida

Yenə həmin qəzetə yazır ki, Qroznı şəhəri təşrinə-saninin [noyabrın] 12-də bolşevik əsgərləri tərəfindən işğal edilmişdir. Şəhərə 2-3 min əsgər daxil olmuşdur ki, bunların çoxu məhəlli [yerli] əhalidir. Bolşevik əsgərlərin şəhərə sərxoş daxil olub, şəhərdə şərab bol olduğundan indiyə qədər sərxoşluq davam etməkdədir. Əsgərlər öz adı işlərinə başlayıb, nəticədə bütün Qroznı şəhəri yənəməkdədir. Dəmiryol zavodu yandırılıb, bir çox dəmiryol ləvazimatı talaf olmuşdur. Bunlardan əlavə da 5-6 milyon put benzin, bir neçə milyon put neft və yarım milyon put cövhar yanılıb talaf olmuşdur. “Spis” şirkəti neft zavodunun 4 dənə 300 min tutan neft anbarı yənmişdir. “Addi”nin təzə neft mədənləri hələ də yanırırlar. Bolşevik əsgərləri yanğıni azaltmağdan ötrü nefti ağır çaya buraxmaq istəmişlərsə də, sərxoş olduqlarından bacarmayıb bütün şəhəri atəşə məruz etmişlərdir.

Tersk oblastında

Qırmızı ordu dəstələri Səməşkinski kəndinə hücum etdikdə kazaklar bolşeviklər tərəfinə keçdiklərindən, Səməşkinski kəndi təslim olmuşdur.

Bolşeviklər Romanovski kəndinə hücum etdikdə, kazaklar tərəfindən müharibəşiz təslim edilmişdir. Sonra, bolşeviklər zirehli qatarla Yermolovski kəndinə tərəf hücum edib Qroznenski kəndini mühasirə edən dəstələrlə birləşmişlərdir. Qroznenski kəndi inadlı müharibədən sonra, hər tərəfdən yandırıldığından, təslim olmuşdur. Kəndin küçələri və evləri qala misalında möhkəmləşdirilmiş imiş. Bolşevik əsgərləri bu kənddən 9 top, 12 pulemyot, 3 zirehli qatar, zirehli avtomobil, bir çox tüfəng və patron qənimət almışlardır. Petropavlovsk, Cərvlyonni və Kalinovski kəndləri silahlarını təslim etməyə hazır olduqlarını izhar etmişlərdir [bildirmişlərdir].

Nalçık bolşeviklər tərəfindən işğal edilmişdir. Serebryakovun dəstəsi Kabardaya qəçilmişdir. Bu axır vaxt bolşeviklər bir çox kazak kəndlərinin silahlarını yığmışlar.

12 kazak kəndləri nümayəndəsi bolşevik əsgərləri komandanı Dyakovun yanına gəlib, silahlarını müharibəşiz təslim etməyə hazır olduqlarını izhar etmişdir.

* Təşrinə-saninin [noyabrın] 19 və 20-də Moskva simsiz teleqraf istasyonundan Kiyevdə alınan xəbərlərdə deyilir ki, məlum millət dəstələri Petroqrəd üzərinə hücum etməkdədirlər. Bu dəstələrdən biri Finlandiya tərəfindən hərəkat etməkdədir. İkinci dəstə Pskov gölünün şərq sahilində Luqa tərəfdə əməliyyatdədir. Hal-hazırda bu dəstə Pskovun 60 kilometr şimalında Polna istasyonunu işğal etmişdir. Bu dəstələrin qəsdli Petroqradı zəbt etməkdir. İngilis donanmasının Kronştadtda olan hərəkatı da bunu göstərir. İngilis donanması hal-hazırda Finlandiya sahilində İnonu və Kotlinin qərb tərəfini şiddətli surətdə atəşə tutmuşdur.

* Petroqrəd Ərzaq komissarlığı elan etmişdir ki, təşrinə-saninin [noyabrın] 15-dən bu qərar üzrə çörək veriləcəkdir: birinci qism 3/8 girvənkə, ikincilərə 1/8, üçüncülərə 1/12, dördüncülərə isə çörək verilməyəcəkdir (bu axırıncılar burjuyalardır). Həman tarixdən birinci qismə haftədə 4 girvənkə kartof, ikinciyə 3 girvənkə, üçüncüyə 1 girvənkə və dördüncülərə yarım girvənkə veriləcəkdir.

* “Horizon” qəzetəsinin yazdığına görə, Roma papası Ermənistan Cümhuriyyətini rəsmi surətdə qəbul, Ermənistana nümayəndə göndərilməsini təklif etmişdir.

* Qaradağ əhəlisi kral Nikolani taxtdan endirib, Qaradağ ilə Serbiyanı birləşmiş elan etmişlərdir.

* Sevastopoldan xəbər verirlər ki, Krım Xariciyyə İşlər naziri Vinaver, Türkiyə Baş vəzirinə xəbər vermişdir ki, nəhiyyə hökuməti İstanbulda özünün nümayəndəsi olmasını lazım görməmişdir.

* “Horizon” qəzetəsi yazır ki, bolşeviklər Mineralında daşnaksaqanları əksinqiləbçi elan etmişlərdir. Kommunistlərin “Karyer Urer” nam [adlı] rəsmi qəzetələrində elan edilmişdir ki, bolşeviklərdən hər kəs bir daşnaksaqan öldürsə, xüsusi mükafat alacaqdır.

RUS ZABİTLƏRİ VƏ
AZƏRBAYCAN ORDUSU

Zaqafqaziya Rus Milli Şurası, kanuni-əvvəlin [dekabrın] 6-da vəqə olan iclasında rus zabıtlarının Azərbaycan ordusunda xidmət etmələri məsələsinə müzakirə etmişdir. Bu axır vaxt rus zabıtları dəfələrlə Şuraya müraciət edib, rus mənafeyi nöqtəyi-nəzərindən, onların Azərbaycan Cümhuriyyətində əsgəri xidmətə girmələrinin caiz olub olmasını sual etmişlərdir. Milli Şura idarəsi bu məsələni Qafqaziya ordusu Baş komandanı general Prijevskı, Lebedinski və Levondovski iştirakı ilə müzakirə etmişdir. Şura qərar vermişdir ki, rus zabıtları Azərbaycan Cümhuriyyətinin Rusiyaya olan münasibətiyasiyyəsi aşkar edildikdən sonra Azərbaycan Cümhuriyyətinə əsgəri xidmətə daxil ola bilərlər. Buna binaən [buna görə], Zaqafqaziya Rus Milli Şurası, rus zabıtlərinə təklif etmişdir ki, müvəqqədən Azərbaycan ordusu cərgəsinə daxil olmasınlar.

NƏZARƏTLƏRDƏ
[NAZİRLİKLƏRDƏ]

* Maarif Nəzarəti təşəbbüsü ilə olaraq xalq məktəbləri nazirlərinin [müfəttişlərinin; müdirlərinin] Bakıda bu günlərdə qurultay dəvət edilir. Orada başlıca, məktəblər proqramı, gələn tədris sənəsi üçün smeta hazırlamaq və bu kimi məsələlər həll ediləcəkdir.

* Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətində [Sosial Təminat Nazirliyində] Əmuri-Xeyriyyə nazirinin qəza qaimmaqamına əmri mövcibinə [əmrinə əsasən] Şəkiddə müsəlman komitəsindən erməni qaçqınları üçün min (1000) put buğda alınacaqdır. Bu buğda, adam başına yarım put olmaq şərti ilə erməni və müsəlman komitələri nümayəndələri iştirakı ilə təqsim ediləcəkdir [bölünəcəkdir]. Şəki erməni qaçqınları ehtiyacatını ödəmək üçün Ümura-Xeyriyyə Nəzarətinin mərkəzi anbarından 3 min ərsin bez buraxılıbdir.

* Evlər Mərkəzi (Sentroddom) üçün müsəlman əhəlisinin yoxsullarına ərzaq ilə müavinət üçün 20 min rublə buraxılmışdır.

AZƏRBAYCANDA

Gəncə qəzasında

Gəncənin 5-ci polis məntəqəsi naziri müavini Şəfəibəyova müsələh [silahlı] müqavimət göstərməkdə mütəhəhim edilən Çardaxlı kəndinin Petros, Akop, Abkar, Nikolay və Mayan Xaçaturyans adlı quldur başçılarını axırıqlamr [nəhayət] tövfiq [həbs] etmək mümkün olmuşdur. Bundan maada [başqa] bunlar həmin gün Çardaxlı kəndxudası Daniilyanı və yasavul [kənd polisi] Qafar oğlunu öldürmüş və Aqanov adlı bir erməninin evini yandırmışlar imiş. Atışma zamanı hər iki tərəfdən məcruh [yaralı] düşmüşdür. Şimdi Gəncə valisi, bunların günahları çox böyük olduğundan, Daxiliyyə Nəzarətindən rica edir ki, bunları hərbi istintaq məhkəməsinə versinlər.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

“Səadət” mədrəsəsində

Cümə günü, kanuni-əvvəlin [dekabrın] 13-də, saat 12 radələrində “Səadət” mədrəsəsində valideyn surası münəqid olduğundan [keçiriləcəyindən], ataların vaxtı-müayyəndə [müayyən edilmiş vaxtda] təşrif gətirmələri rica olunur.

* Kanuni-əvvəlin 14-dən etibarən Bakı Müqəddəs Nina məktəbi cənbində [nəzdində] türk lisanı hazırlıq şöbəsi açılacaqdır. Tədrisat, türk lisanında aparılacaqdır.

Ərzaq işləri

* Gəncədən Bakıya bir vaqon odun, 300 put lobya, 200 put qoz, pənim, yağ, bal və bakmaz gətirmək üçün A. Milkunova Ərzaq Nəzarəti tərəfindən icazə verilmişdir.

* Şəki uyezdi camaatı arasında, adam başına 4 ərsin (5 rublədən artıq olmamaq şərti) paylamaq üçün 50 top bez Tağıyev fabrikasından alıb aparmağa həmin uyezd vəkilı Yaqub Səfərali oğluna Ərzaq Nəzarəti icazə vermişdir. Bu barədə Şəki Bələdiyyə İdarəsinə də xəbər verilmişdir.

* Şəki şəhər camaatı arasında adam başına 4 ərsin və ərsini 5 rublədən artıq olmamaq şərti ilə paylamaq üçün bez Tağıyev fabrikasından 100 top ağ alıb aparmaq üçün Şəki Bələdiyyə İdarəsi vəkilələri Musa bəy Əmircanova, Mustafa və Səfərali oğluna Ərzaq Nəzarəti icazə vermişdir. Yuxarıda göstərilən 5 rublədən ərsinə 5 pəpik Şəki Bələdiyyə İdarəsi, 20 pəpik də Şəki fūqərəsi nəfinə [xeyrinə] veriləcəkdir.

* Şəhər Ərzaq idarəsi tərəfindən şəhərə gətirilən ərzaq haqqında Ərzaq Nəzarətinə verilmiş olan məlumat:
Kanuni-əvvəlin [dekabrın] 9-da də-miryol ilə daxil olub:
Buğda 9 min 428 put;
Un 2 min 517 put;
Arpa 7 min 784 put;
Kartof 2 min 801 put;
Oduun 4 min put;
Kanuni-əvvəlin 10-da:
Buğda 7 min 38 put;
Un 2 min 186 put;
Arpa 7 min 892 put;
Kartof 3 min 191 put.

* Ərzaq Nəzarəti, Vladikafqaz dəmiryolu naçalniklərinə teleqram vurub, ancaq Ərzaq Nəzarətindən vəsiqələri olan şəxslərin ərzağını Bakıya göndərməkdə naçalniklər müavinət etməklərini istəmişdir.

* Yuxarıdakı teleqramın surətini Nəzarət, Quba uyezdi naçalnikinə də göndərmişdir.

* Quba uyezdindən başqa Azərbaycan Cümhuriyyətinin hər bir tərəfindən Azərbaycan Hökuməti dəmiryolu məmurlar və fəhlələri və onların ailələri üçün taxıl, un, gəyərçi, qeyri ərzaq gətirmək üçün həmin dəmiryol ərzaq şöbəsinə Ərzaq Nəzarəti icazənamə vermişdir.

* Türük və Məabir Nəzarətinin [Nəqliyyat və Rabitə Nazirliyinin] 12 min məmur və fəhlələrinə paylamaq üçün, onlara qənd və çay verilməsi barəsində Ərzaq Nəzarəti Bakı şəhər Ərzaq idarəsinə müraciədən binəgüzarlıq etmişdir [yazılı müraciət etmişdir; sərəncam vermişdir].

* Kanuni-əvvəlin [dekabrın] 12-dən etibarən Mədən dairəsində fəhlələrin miyanında [arasında] düyü təqsim ediləcəkdir [paylanacaqdır]. Adam başı bir girvənkə olaraq 3 rublə 30 pəpikdən fiat təxis edilmişdir.

* H. M. Hasanov Bələdiyyə İdarəsinə müraciədən 24 sənə müdətənin bir parça yer icaraya verilməsini rica etmişdir. Həsənov, orada yağ, düyü təmizləyən və pambıq zavodları tikmək xəyalındadır.

* Şəhiyyə Nəzarəti, Bələdiyyə İdarəsinə müraciədən 1919 sənənin 10 kanuni-sanisindək [yanvarınadək] şəhər tibb və şəhiyyə müsəssialərinin faaliyyəti, şəhərdəki xəstəxanaların hesabı və gələcəkdə şəhiyyə işlərini yaxşılaşdırmaqdan ötrü lazım gələcək iqdamat [tədbirlər; addimlar] barəsində məlumat versin. Nəzarət rica etmişdir ki, şəhərdə olmuş xəstəliklər və önünü almaq üçün ittixaz edilən [görlülən] tədabir barəsində əlavədən məlumat verilsin.

Dağıstanlıların nümayəndələri

Çəçen, inqış, osetin, kabardınların milli şuraları nümayəndələri Bakıya varid olmuşlar. Bunlar general Tomson ilə məzakirədə bulunacaqlardır.

“Elektrikçeskaya sila”nın təhdiidi

“Elektrikçeskaya sila” səhmdarın [səhmdarlar] cəmiyyəti Bələdiyyə İdarəsinə bir böylə ərzihəl göndərmişdir:
Şubətin 16-da “Elektrikçeskaya sila” cəmiyyəti Bələdiyyə İdarəsinə müraciəti işiqin qüvvətini artırməq barəsində təşəbbüsdə bulunmuşdu. İşbu təşəbbüsat mükərrərən [təkrarən] təhşirin [yazılı surətdə] (6 eylül [sentyabr], 2 təşrinəvvəl [oktyabr], 23 təşrinə-əvvəl, 14 təşrinə-sani [noyabr]) və şifahi edilmətdə [müraciətlərə] baxmayaraq, açıq buraxılmışdır. Həttə, Texniçeski komissiyonda belə baxılmamışdır. Şimdiki əhvəldən naşı [ötrü] cəmiyyət faaliyyətdə buluna bilməyəcəkdir. Binaileyh [ona görə], cəmiyyət itxar [xəbərdarlıq] edir ki, bu bir həftə ərzində Bələdiyyə İdarəsi qiymət artırmazsa, imtiyaz müqavilənaməsinin 10-cu maddəsinə məbni [əsasən], şəhərə və müsəssisələrə işiq buraxmayacaqdır. Bütün məsuliyəti də üzərindən götürür.

Bu məzmununda bir ərzihəl: 1) Sədri-Şurayı-Vükəla [Nazirlər Şurasının Sədri]; 2) Ticarət və Sənaye Nəzarəti; 3) Daxiliyyə Nəzarəti; 4) Bakı general-qubernatoru Tomsona göndərilmişdir.

Azərbaycan dəmiryollarında

Azərbaycan dəmiryolları müdiri mühəndis Pərviz Mirzə, xidmət işlərindən ötrü Tiflisə azim olmuşdur. Onun vəzifəsini müvəqqədən mühəndis Məlikaslanov ifa edir.

Dəmiryollarındakı vaqonlar vermək, sənəşin qəbul etmək, yük göndərmək və qeyri işlərdə müşahidə edilən nizamsızlıqdan dolayı Azərbaycan dəmiryolları müdiri xətt acentələrinin faaliyyətini təftişdən ötrü Şaxhtınski və Sarıqo müfəttiş təyin edirlər. Bunlar məhəllində [yerində] acentələri ixrac etməyə belə müvəkkil edilmişlərdir.

İDARƏYƏ MƏKTUB

Vətəndaş müdir əfəndil!

5-12 may 1917-ci ildə Ümumi Qafqaziya İslam Mütəəllimlərinin [Tələbələrinin] Qurultayı tərəfindən ittixab olunmuş [seçilmiş] Mərkəzi Mütəəllimlər Komitəsinin müfəttişliyindən istefə verdiyimizi möhtərəm qəzetəniz vasitəsi ilə Qafqaziya müsəlman mütəəllimlərinə bildirməyinizi rica ediriz.

Sara xanım Topçubaşova
Məhəmmədzadə Mirzəbəbə
Teymur Aslanov

Neft Mədənçiləri Sovet Syezdi

Ticarət və Sənaye naziri həzrətlərinin müsəidəsi ilə ümuma elan edir ki, bu kanuni-əvvəlin [dekabrın] 10-dan etibarən Bakı dairəsindən dəmiryolları (Sabunçu xəttindən başqa) və dəniz təriqi [yolu] ilə Azərbaycanın hər yerinə neft və neft məhsuləti ixrac etmək və neft-provod ilə göndərmək üçün Sovet Syezd nəzdindəki xüsusi bürodən ləicə izadə almalıdır. Büro ancaq özündən alınan malların ixracına izin verir. Azərbaycan xaricinə neft və məhsuləti ixracı üçün bürodən savayı, qabaqca Ticarət və Sənaye nazirindən dəxi icazə almalıdır.

800 1 – 1

İtmışdir

Fətulla Əlipəşə oğlu İran təbəəsi Ənzəlindən aldığı başburtunu itirmişdir. Etibardan saqitdir [etibarsızdır].

299

Torqovı caddədə nömrə 11

“Renesans” sineması

Pançşənbə [cümə axşamı] günü

12 kanuni-əvvəl [dekabr] 1918-dən müfəssəl və gözəl şəkil

göstəriləcəkdir.

4 hissəli “Qaçaq Lyov”

yaxud “Uralın Bəlası”

Lyovu kim tanımır; onun hərəkatı barəsində yazıları kim oxu-

mayıb;

vaxtıyla Lyov bütün nəhiyələri

dəhşətə salmışdı.

Bu şəkil artıq maraqlıdır.

1-nci hissə: “Əlinizi qaldırınız”.

2-nci: “Tutulmayan qaçaq”.

3-ncü: “Ailədə”. 4-ncü: “İnsaniyyətli qaçaq”. Gəliniz baxınız!

“Brozana”

2 hissəli, artıq gülməli (məzhəke).

Bundan əlavə təbii şəkillər də göstərilir.

Tamaşa adı günlər saat 4-dən,

bayram və cümə günləri isə

saat 12-dən başlanır.

Müdiriyyət

298 1 - 1

Diş həkimi B. L. Levin

Dişlərə müalicə edir, doldurur, ağrısı çıxarır və qızıl və kauçuk üzərində süni diş qayırır. Tsitsyanovski caddə nömrə 7, Qubernskinin küncündə.

Qəbul edir: 9-dən 2-yə kimi; 4-dən 7-yə kimi.

280

Arvad diş həkimi

A. P. Matsiyevskaya

Naxoşları qəbul edir. Nikolayevski caddədə ev nömrə 33, Kraslinikovun evi. Telefon nömrə 45-90.

Qəbul edir saat 10-dən 2-yə kimi, 5-dən 7-yə kimi.

283

Arvad diş həkimləri

Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısı çıxarırlar. Qızıl qapaq, qurma və hər növ qayırma dişlər. Dişin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kanardan gələnələr üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur